

Tymowski, Michał

"Grandes dates du Mali", Alpha Oumar Konare, Adam Ba Konare, Bamako 1983 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 77/4, 830-831

1986

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

obszerne wstępy stanowiące właściwie samodzielne rozprawy opatrzone rozbudowanymi bibliografiami, uzupełniające braki patrystycznego warsztatu.

Seria PSP zapewniła sobie miejsce w bibliotekach, ale nie w drukarniach. Wydawana jest na fatalnym papierze, techniką małej poligrafii. Jaki los będzie czekał po latach te tomy, już teraz niezbyt czytelne, lepiej nie myśleć.

E.W.

Alpha Oumar Konare, Adam Ba Konare, *Grandes dates du Mali*, Editions Imprimeries du Mali, Bamako 1983, s. 284, ilustr.

Na obszarze Afryki Czarnej wskazać można kilka regionów wczesnego kształtowania się cywilizacji oraz organizacji państwowych. Do najważniejszych należy obszar obecnego państwa Mali, położony w Afryce Zachodniej. Tam właśnie, na południe od Sahary, szczególnie w dolinach Nigru i Senegalu, rozwinęło się wcześniej rolnictwo; od I w. n.e. upowszechniło się użycie żelaza; w tymże czasie sprowadzenie wielbłąda na Saharę ułatwiło rozwój handlu dalekosiężnego i w rezultacie ośrodków miejskich. Na tych podstawach rozwinęły się tam organizacje państwowe. Od około VII w. n.e. do XVI w. istniały kolejno Ghana, Mali i Songhaj. Po najeździe marokańskim z 1591 r. i upadku Songhaju, przyszedł okres kryzysu ekonomicznego, wojen i wstrząsów politycznych. Te obfitujące w wydarzenia czasy opisane zostały stosunkowo dokładnie w kronikach spisanych w Timbuktu. W XIX w. nastąpiło odrodzenie polityczne, związane z ekspansją islamu, powstały nowe państwa, które rozbite zostały w końcu stulecia przez kolonializm francuski.

Tak więc polityczne dzieje obszarów zajmowanych obecnie przez Republikę Mali mają szczególne znaczenie dla historii całego kontynentu. Jest to bowiem kolebka jednego z typów państwowości afrykańskiej. Historia tego regionu jest długa, bogata w wydarzenia i stosunkowo udokumentowana. Obfitość wiadomości wymaga ich systematyzacji. W literaturze przeważają monografie poszczególnych państw, grup plemiennych, etapów ekspansji kolonialnej, dziedzin gospodarki, w tym szczególnie handlu dalekosiężnego. Istnieją dwa tylko syntetyczne ujęcia całych dziejów regionu. Tym większą pomocą dla przyszłych prac stanie się omawiana książka, napisana przez małżeństwo badaczy malijskich. Alpha Oumar i Adam Ba Konare są związani z Polską poprzez swe studia doktoranckie i obronę (w połowie lat siedemdziesiątych) doktoratów na Uniwersytecie Warszawskim. Dziś są profesorami wyższej uczelni i instytutu badawczego w Bamako.

Omawiane dzieło jest szczegółową chronologią zawierającą wykaz wydarzeń od I do XX stulecia. Będzie ono niezbędne w bibliotece każdego afrykanisty. Liczne aneksy podają listy dynastyczne, wykazy urzędników kolonialnych, składy kolejnych rządów Republiki Mali, listę prezydentów, wykaz partii politycznych działających od 1945 do 1981 r. a także listę periodyków publikowanych w Sudanie Francuskim a następnie w utworzonej po jego wyzwoleniu Republice Mali. Są to wszystko informacje potrzebne, a te najnowsze i najbardziej aktualne, często trudne do ustalenia, gdyż rozproszone po wielu wydawnictwach i prasie. Książka zaopatrzona została w liczne mapy.

Bardzo obfity jest materiał ilustracyjny. Poza fotografiami obiektów, zabytków, podobizn przywódców — rozmieszczonymi chronologicznie w tekście, tom zawiera usystematyzowany album. Pogrupowano w nim zdjęcia tematycznie: są więc typy wojowników, fortyfikacje, meczety, domy, grobowce, podobizny władców, odkrywców i zdobywców europejskich, odznaczeń. Zebranie tych ilustracji, nawet znanych i już reprodukowanych, ułatwia korzystanie z nich, umożliwia

dokonywanie porównań. Ale najważniejszym osiągnięciem autorów przy pracy nad albumem stało się odnalezienie w wojskowych archiwach francuskich nieznanego dotychczas materiału fotograficznego z końca XIX w., a więc z czasu walk pomiędzy Francją a państwami zachodnioafrykańskimi. Są to zdjęcia władców, poselstw, wojowników, fortyfikacji — przed ich zburzeniem lub bezpośrednio po ich zdobyciu oraz kilka szczególnie tragicznych zdjęć (z większej liczby takich fotografii robionych przez zdobywców): zabitego Babemby, ostatniego władcy Kenedugu, ściętych głów wojowników afrykańskich wystawionych dla straszenia ludności, cykl zdjęć dotyczących pojmania Samoriego i ogłoszenia nań wyroku, widoki prac publicznych, do których zmuszano ludność poddaną w okresie kolonialnym.

Odnalezienie i udostępnienie tych unikalnych materiałów stanowi odrębną zaletę książki, zachęci zapewne do dalszych poszukiwań, szczególnie w nieznanych dotychczas archiwach prywatnych.

M.T

Jerzy Z. Łoziński, *Pomniki sztuki w Polsce t. I — Małopolska*, Arkady, Warszawa 1985, s. 479.

Jerzy Z. Łoziński, przed dwudziestu laty współautor wraz z Adamem Miłobędzkim „Atlasu zabytków architektury w Polsce”, a dziś wspólnie z Barbarą Wolff-Łozińską redaktor monumentalnego „Katalogu zabytków sztuki w Polsce”, podjął próbę opracowania ogólnego pośrodkowego, które otrzymało nazwę „Pomników sztuki w Polsce”. Wydany nakładem „Arkady” tom zatytułowany „Małopolska” jest pierwszym z trzech zapowiadanych.

Współczesne terytorium Polski autor podzielił na trzy części o niejednakowej spójności. „Małopolska” objęła obszar najbardziej zwarty, obejmujący dawne województwa koronne — krakowskie, sandomierskie i lubelskie, a także zachodnie części ruskiego z Chełmem, Przemyślem i Krosnem oraz bełskiego z Zamościem. Tom „Wielkopolska i Śląsk” traktować ma również o lewobrzeżnych Kujawach i regionie sieradzko-łęczyckim. Wreszcie ziemie z tomu trzeciego stanowią niejednolity zespół powstały z reszty naszego kraju po wyłączeniu wspomnianych już prowincji — Mazowsze, Podlasie, pas ziem polesko-litewskich, Mazury i Warmia, całe Pomorze i część Kujaw. Istotną wartością książki jest to, że w swojej niemieckojęzycznej wersji z samego założenia ma stać się fragmentem serii — katalogu zabytków sztuki całej Europy.

Jądro tomu — korpus 349 zdjęć z około 200 obiektów — poprzedzone zostało zwięzłym, acz przejrzystym szkicem, *sui generis* minihistorią sztuki na omawianym terenie. Każde z kilkuset zdjęć zostało opatrzone przynajmniej kilkudziesięciu dodatkowo poprzez rysunek rzutu poziomego. Ta partia nawiązuje wprost do zasad rządzących piękną serią „Arkady” — „Dzieje sztuki w Polsce”. Pozycję kończą indeksy i chronologiczny wykaz omówionych pomników sztuki. Cennym uzupełnieniem, w zamyśle — gorzej trochę z graficznym wykonawstwem — mają być trzy mapy. Pierwsza ukazuje podział treści pomiędzy poszczególne tomy serii, druga rozmieszczenie obiektów na terenie Małopolski, trzecia wreszcie centrum Krakowa. Prawdziwym za to *curiosum* nazwać można poprzedzający pracę spis treści, skutecznie dezinformujący i powiększający o 26 stron objętość pracy.

Kilka spostrzeżeń o doborze obiektów. Jak podkreślił to sam autor, zdecydowaną przewagę mają pomniki architektury; że proporcje mogą układać się inaczej świadczy dobór dzieł z Częstochowy i Krakowa. Zresztą Kraków potraktowany